

небагатьох вчених, який зміг створити саме цілісну, системну теорію пізнання практичного процесу розвитку людства, розробивши інструментарій аналізу у вигляді відповідних категоріальних рядів. У Марксовій науковій спадщині наочно представлено доведення теоретичного пізнання до рівня логічного взаємозв'язку, субординації, узгодженості та взаємообумовленості окремих положень або понять.

«Унікальність Маркса-вченого полягає у тому, – зазначає Вальтраут Шеліке, відома дослідниця ранніх робіт К.Маркса та Ф.Енгельса 1844-46 років мовою оригіналу, – що у його теоретичній спадщині відсутні межі між відповідними дисциплінами. Цим забезпечується системність ключових позицій Марксової теорії, перш за все тих її аспектів, які стосуються головного у суспільствознавстві – обґрунтування логіки історичного прогресу, його загальних (концептуальних) закономірностей».

Отже, категоріально-понятійна систематизація є способом реалізації принципу системності і засобом наукового розуміння розвитку та перетворень суспільно-економічних відносин, які зразково використовував К.Маркс як дослідник конкретних форм та проявів економічних процесів.

1. Ф.Энгельс. Анти-Дюринг. Маркс К., Энгельс Ф. Соч. 2-е изд. Т.20. С.35–36.

2. Шелике Вальтраут. Марксизм – целостная теория? // Электронный ресурс: [http://www.wtschaelike.ru/?page\\_id=10](http://www.wtschaelike.ru/?page_id=10).

*Єрмоленко Валентин Адамович*

*к.е.н., доцент*

## **К. МАРКС ТА Ф. ЕНГЕЛЬС В ЕТНОКУЛЬТУРОГІЧНИХ КОНТЕКСТАХ ВИКЛИКІВ ТА РИЗИКІВ ПОЧАТКУ ХХІ СТ.**

Зовнішньо є багато підстав вважати життєвий шлях К. Маркса, принаймні, в його інтелектуальній діяльності та у

безпосередньо творчому сегменті наближеним до ідеального у подоланні різних зовнішніх перешкод. Наприклад, його юнацьке романтичне захоплення соціалізмом не тільки не знайшло розуміння та підтримки у батька, а й різкий осуд. Мати теж вважала, що він помилився у виборі свого життєвого шляху. Наприклад, коли він з захватом написав їй, що він написав видатний твір – «Капітал», то вона відповіла, що краще б він мав капітал, ніж написав книгу про капітал. У нього був вибір – стати багатим чи великим революціонером. Він вибрав останнє.

Феномен конфлікту поколінь, який відбувався протягом всього розвитку людства у XIX ст. знайшов віддзеркалення і в літературі. Наприклад: роман «Батьки та діти» І. Тургенєва, в якому було заявлено про появу нових людей – нігілістів. В 50-70 роки XX ст. цей феномен проявився спочатку в контркультурі, а потім у галасливих протестних та бунтівних рухах на Заході, які своїм хворобливо-негативним сегментом заглушили конструктивно-позитивний сегмент, який не тільки констатував кризу сенсів, смислів, цілей та цінностей, а й започаткував, принаймні, необхідність нового погляду на світ і себе в ньому. З часом молодь вдалося приборкати і вживити в них стандартні сенси та цінності і абсорбувати. Були використані механізми, деякі з них пізніше увійшли у Болонський процес освіти. Проблеми ж залишаються. Водночас США припинили війну у В'єтнамі, вирішують расові проблеми.

В колишніх країнах соціалістичного табору та СРСР конфлікт поколінь мав свою специфіку, який проявив себе в рухах шістдесятників після «хрущовської відлиги». Вони пристосовувалися до життя як могли, але не втратили себе повністю та безповоротно. Саме вони започаткували «перебудову» і через «розкрутку» «лівизни» отримали масову підтримку та перемогли. На більше у них вже сил не було. А потім вже інші оперлися на «лівизну» і різко повернуло в «право». На ці процеси мав значний вплив і зовнішній чинник. Якщо на Заході ці рухи були майже повністю «лівими», то, наприклад, в Чехословаччині та Польщі при значному сегменті «лівих», домінували «праві». І на Заході, і в колишніх країнах соціалістичного табору та СРСР саму активну участь в цих процесах приймали євреї.

Водночас. Коли починаєш досліджувати його наукову спадщину, то з'ясовуються дивні речі. Практично у всіх своїх основоположних поглядах він помилявся. Головною з них є помилкове розуміння людини в її сутності, оскільки він начисто виключає її природну складову. Він вважав, що сутність людини є сукупність суспільних відносин. Генетика досліджує природну складову в т. ч. і людини, що давало марксистам вважати буржуазною наукою, а вчених репресувати. Оскільки вартість товару вимірюється суспільно необхідною працею, то у вартості товару також відсутня природна складова.

Праця людини є продуктивною: створення чогось нового у вигляді небаченого, нечуваного, незнаного, небувалого і репродуктивна – виробництво аналогів. Такий підхід діаметрально протилежний Марксовому, оскільки, згідно його теорії, художник, який малює картину – це непродуктивна праця, а робітники, які на основі цієї картини роблять копії чи репродукції – це продуктивна праця. Творча праця завжди була основною, а зараз її значення ще більше зростає і не стільки по кількісним, скільки по якісним параметрам. Дослідники цілком вірно говорять про експлуатацію природних ресурсів, але практично не аналізують духовно-інтелектуальну експлуатацію. А вона існує і примножує ентропійність людської діяльності. Саме таке примітивне розуміння продуктивної праці стало основою навіженої ідеї диктатури пролетаріату, яка у реалізації комуно-більшовиками стало людоджерським дійством.

Ще одна «гуманістична» новація стосовно суспільного поділу праці і рівної оплати праці. Ф. Енгельс пише, що в майбутньому суспільстві не буде суспільного поділу праці і людина буде вільно змінювати професію шляхом, наприклад, попрацювавши півгодини архітектором, потім штовхатиме півгодини тачку. При цьому в принизливому вигляді дорікає Є.Дюрінгу, що той не в змозі це зрозуміти [1, с. 195]. Таке утопічне бачення розвитку цієї, за їхнім визначенням, «категорії всіх категорій» було у них.

Який би висновок з приводу фундаментальних проблем, який зробили К. Маркс та Ф. Енгельс, не візьмеш, то зразу відчуваєш або помилковість, або утопічність, або навіть щось жахливе. Відомо, що утворення етносів криється у глибокій

давнині і є вкрай складною проблемою. Відомо також і те, що в історії траплялися такі ганебні явища, як етноцид.

У К.Маркса та Ф.Енгельса сформувалося ненависне ставлення саме до східнослов'янських народів, в т. ч. до українського етносу. В 1848 р. в Празі відбувся Слов'янський конгрес у вигляді Першого з'їзду слов'янських рухів Австрійської імперії з намаганням утворити щось подібне до сучасної Ліги арабських країн або з «дальнім прицілом» – створення слов'янської цивілізації. В дискусії з М. Бакуніним Ф. Енгельс попереджає: «...якщо революційний панславізм приймає ці слова всерйоз і буде зрікатися від революції всюди, де справа торкнеться фантастичної слов'янської національності, то і ми будемо знати, що нам робити. Тоді і відбудеться «безжалісна боротьба не за життя, а за смерть» зі слов'янством, яке зрадило революцію, боротьба на знищення і безжалісний тероризм не в інтересах Німеччини, а в інтересах революції» [2, с. 297-298]. Все чітко та однозначно. Етноцид. Хоча головним у К. Маркса та Ф. Енгельса був соціальний геноцид у вигляді ідеї «зайвих» класів.

Є ще одна «гуманістична» новація. Оскільки люди мають різний рівень розвитку, то потрібно, як пише Ф. Енгельс, організувати: «Виховання всіх дітей з того моменту, як вони можуть обходитись без материнського догляду, в державних закладах і державним коштом. Поєднання виховання з фабричною працею» [3, с. 321]. Такий шлях досягнення соціальної рівності є формою створення одноманітних «гвинтиків» для тоталітарної системи.

К. Маркс помилково вважав, що причини кризи криється у приватній власності на засоби виробництва, яка притаманна тільки капіталістичному способу виробництва. В дійсності все в світі розвивається не лінійно, а ритмічно та циклічно. Тому криза є необхідною природною складовою, на рівні якої проходить багато життєдайних започаткувань в т. ч. і новоутворень в науці, техніці, культури тощо, без яких розвиток не можливий.

Е. Фромм висловив думку, що життя – це цвинтар наших надій та сподівань, яка має свою правоту, але, тільки в певному сегменті, оскільки життя не тільки продовжується, а й

збільшується по кількісних та змінюється по якісних параметрах. Життя в цілому не є цвинтар наших надій і сподівань, а часто, принаймні, перед цвинтарем такого роду є вмістилищем наших самозрад, самообману, «хитрості», компромісів, які і детермінують хворобливе (не у своєму часі, не на своєму місці або шляху, не «у своїй хаті») життя, а потім і смерть наших надій та сподівань, в кращому випадку унеможливили життя на повну. Відповідно, залишки нереалізованості перетворюються в ентропійні, отруйні складові і себе, і оточуючих людей. На цьому «цвинтарі» певна категорія людей, в силу різних обставин, скидають з себе найважчий тягар – тягар особистої відповідальності за виправлення часу, який «звихнувся» (В. Шекспір) в умовах реального прискореного розвитку та зростання ентропії. В цьому аспекті цікавими і повчальними стали б дослідження у з'ясуванні причин, які детермінували саме таке світорозуміння у виборі чи торуванні саме таких шляхів та використанні таких засобів у реалізації своїх помилкових та утопічних цілей. Або ще таке: К. Маркс різко виступав проти релігії, вважаючи її опіумом народу. Водночас багато дослідників зовсім не безпідставно вважають марксизм новою іудо-християнською ерессю.

А. Сміт з приводу економічної теорії фізіократів відмічав, що, поза яким сумнівом, не варто більш детально з'ясовувати помилки теорії, яка ніколи не причиняла і, ймовірно, ніколи не причинить ані навіть маленької шкоди ні в одній частині земної кулі, хоча ця теорія висувалася малочисленою групою вчених і талановитих людей Франції [4, с. 480]. В цьому відношенні корисним буде ставлення Р. Лукаса та Т. Сержента до теоретичної спадщини Дж. Кейнса, що було подано у сумісному докладі. На їх погляд, перед дослідниками зараз стоїть задача вирішити, «які залишки того інтелектуального спадкоємства, яке стало відомо під найменуванням кейнсіанської революції можна використати в якості брухту..., а які можуть бути повністю забраковані» [5, с. 28].

Стосовно теоретичної спадщини К. Маркса треба сказати, що вона не підходить для використання в якості брухту без певної «дезактивації», оскільки вона переповнена отрутою людиною невідомих концепцій і гіпотез, які були замасковані

під гуманістичні та утопічні, лукаві ідеї і прикриті уявними інтересами пролетаріату та найбільшими верстами населення, внаслідок чого певна частина з них були схильні до оману у сприйнятті будь-яких ідей, з використанням будь-яких засобів, щоб змінити свій непривабливий стан.

В цьому аспекті потрібно відокремити суспільну «лівизну», яка є природною, як і «центристська» складова чи «права» від теорії К. Маркса і Ф. Енгельса та марксистів. Перекіс в той чи інший бік приводить до дисгармонії з значним витрачанням не тільки життєвих сил та енергії людей, а й їхніх життів на утримання стійкості.

1. Енгельс Ф. Анти-Дюрінг // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. – [текст] : у 50 т. – К. : Держполітвидав УРСР, 1958-1985. – Т.20.– / Фрідріх Енгельс. – 1961. – 447с.

2. Енгельс, Ф. Демократичний панславизм. // К. Маркс, Ф. Енгельс. Твори [текст] : у 50 т. – К. : Держполітвидав УРСР, 1958-1985. – Т. 6 / Карл Маркс, Фрідріх Енгельс. – 1959. – с. 281 – 298

3. Енгельс, Ф. Принципи комунізму. // К. Маркс, Ф. Енгельс. Твори [текст] : у 50 т. – К. : Держполітвидав УРСР, 1958-1985. – Т. 4 / Карл Маркс, Фрідріх Енгельс. – 1959. – с. 311-327

4. Смит, А. Исследование о природе и причинах богатства народов./ А. Смит; вступ. ст. и коммент. В. С. Афанасьева. – М., Соцекгиз, 1962. – 684 с.

5. Рудакова, И. Основное течение экономической теории: потенциал и научная критика / И. Рудакова // Вопросы экономики. – 2005.– №9.– с. 21-35.